

**МОНГОЛ УЛСЫН НЕФТЬ БҮТЭЭГДЭХҮҮНИЙ ИМПОРТ, ХИЛИЙН БОЛОН ЗАХ
ЗЭЭЛИЙН, ЖИЖИГЛЭНГИЙН ҮНИЙН ХАРЬЦУУЛАЛТ**

(Шударга бус өрсөлдөөний аспект)

*Ц. Батдорж***Шатахууны зах зээлийн өнөөгийн байдал.**

Монголын шатахууны зах зээлийг цөөхөн тооны компани хариуцан ажилладаг зах зээлд үнэ тогтоохдоо үгсэн хуйвалдаж Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль тогтоомжийг зөрчдөг боловч тодорхой арга хэмжээ авахгүй байгаа тухай олон эх сурвалжид хөндсөөр байгаа билээ. Манай улсад зах зээл дээр газрын тосны бүтээгдэхүүний импорт бусад үйлчилгээг явуулдаг 20 гаруй компани байдаг бөгөөд эдгээрээс шатахууний жижиглэнгийн борлуултын үйлчилгээ үзүүлдэг 6 компани байдаг байна.

НИК, Петровис, Магнай трейд, Шунхлай групп, Жаст-Ойл, Сод Монгол гэсэн зургаан компани шатахууны жижиглэнгийн үйлчилгээ эрхлэдэг бөгөөд НИК, Петровис компани импортын шатахууны 40 шахам хувийг дангаараа нийлүүлдэг нь энэхүү зах зээлд өрсөлдөөн биш монополь байдалтай гэж үзэж болохоор байна.

Манай улсын нефть бүтээгдэхүүний 2008 оны хэрэглээ 845 мянган тонн буюу 890 сая ам долларын нефть бүтээгдэхүүн экспортлон хэрэглэсэн бөгөөд 2008 онд 1 тонн автобензиний импортын хилийн дундаж үнэ 669.7 ам.доллараас 963.3 ам доллараар хэлбэлзэж байжээ.

2009 оны нэгдүгээр улиралд импортын хилийн үнэ маш хангалттай буурсанч нийлүүлэгч компаниудын үнэ, ОХУ-ын нефть бүтээгдэхүүний экспортын гаалийн татвар буурсан болон манай улсын нэмэгдсэн өртөгийн болоод гаалийн татварыг тэглэсэн байхад хүртэл үнээ буулгахгүй байсаар байна.

“Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчдийн төлөө газар”-аас Газрын тосны бүтээгдэхүүн импортлогч аж ахуйн нэгжүүд бүтээгдэхүүний үнийг нэмэгдүүлсэн нь Шударга бус өрсөлдөөнийг хориглох тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн эсэхийг тогтоох зорилгоор хийсэн хяналт шалгалтаар газрын тосны бүтээгдэхүүн импортлогч зарим аж ахуйн нэгжүүд “Нефть хий ассоциац”-ийн нэрийн дор бүтээгдэхүүнийхээ үнийг нэг цаг хугацаанд, нэг ижил хэмжээгээр нэмэгдүүлсэн нь өөр хоорондоо шударгаар өрсөлдөхөөс зайлсхийж “үнийг харилцан тохиролцсон” болохыг тогтоосон. Иймээс хуулийн дагуу 6 аж ахуйн нэгжид 1500,0 мянган төгрөгийн торгуулийн арга хэмжээ оногдуулахаар шийдвэрлэсэн бөгөөд харин бүтээгдэхүүний үнийг нэмэгдүүлсэн шалтгаан нь бодитой бөгөөд хэт ашиг олох зорилгоор үнэ хөөрөгдсөн гэж үзэх үндэслэлгүй болохыг тогтоожээ.

Мөн УИХ-ын 48 дугаар тогтоол болон Засгийн газрын 2008 оны 247, 282 дугаар тогтоолуудыг хэрэгжүүлэх зорилгоор “Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчдийн төлөө газар”-аас улсын нөөц хэлбэрээр байршуулах газрын тосны бүтээгдэхүүнийг худалдан авч, хадгалах ажлын хүрээнд НИК ХК, Петровис ХХК, Магнай трейд ХХК-иуд зах зээлд олсон байр сууриа ашиглан нефтийн бүтээгдэхүүн хадгалах үнийг хэт өсгөсөн эсэхийг хянан, шалгаж өгөхийг хүссэн Сангийн сайдын албан тоотыг үндэслэн дээрхи нэр бүхий компаниудын агуулахуудын байдалтай газар дээр нь очиж танилцан, бүтээгдэхүүн хадгалахад гарах өртөг, зардлын тооцоог хийж үнийг харилцан тохиролцож асуудал шийдвэрлэсэн байна.

Шатдаг хийн түлшний зах зээл дээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа “Юнигаз” ХХК-ийн бүтээгдэхүүний үнэ үндэслэлтэй эсэхийг шалгаж өгөх талаар өрсөлдөгч аж ахуйн нэгжээс ирүүлсэн гомдлын дагуу шалгалт хийсэн. Шалгалтийн хүрээнд авто тээврийн хэрэгсэлд зориулсан шингэрүүлсэн хийн борлуулалтын зах зээл дээр “Юнигаз” ХХК нь давамгай байдалтай болохыг тогтоожээ.

Монголын зах зээл дээрх газрын тосны бүтээгдэхүүний үнийн тухай

2002 оноос хойш дотоодын зах зээлийн үнэ хурдацтай нэмэгдэж, хөгжилтэй орнуудын зах зээлийн үнэд дөхөж очсон байна. Олон улсын үнэлгээний GTZ компани дэлхийн 170 гаруй улс орнуудын худалдаалж буй газрын тосны бүтээгдэхүүн буюу шатахууны үнэ ханшийн талаархи судалгааг хийсэн. Энэхүү судалгаагаар 2007 оны эхний хагас жилийн байдлаар манай дотоодын зах зээл дээрх шатахууны үнэ ханш Таджикстан, Узбекистан, Грузин зэрэг орнуудын үнэ ханштай ойролцоо байсан бөгөөд дэлхийн дундаж үнэтэй улс орнуудын тоонд багтажээ.

Газрын тосны бүтээгдэхүүнийг манай улс 100 хувь импортоор оруулж ирдэг бөгөөд 90 гаруй хувийг ОХУ –ын газрын тосны бүтээгдэхүүн экспортлогч “Роснефть” компанитай байгуулсан гэрээний дагуу импортолдог. 2007 оны сүүлээс 2008 оны эхэнд ОХУ манай улсад экспортлох бензин, шатахууны гадаад үнээ 1 тн тутамд 69-137 ам.доллараар өсгөсөн байна. Гадаад үнийн өсөлтөөс зах зээлийн үнийг хамгаалах, өргөн хэрэглээний барааны үнийн хөөрөгдлийг бууруулах зорилгоор Засгийн газрын 2007 оны 357 –р тогтоолоор дотоодод худалдаалах шатахууны зах зээлийн үнийг 2008.02.15 –ныг хүртэл өсгөхгүй байх үүргийг шатахуун импортлогч компаниудад өгч, нийт 12,3 тэрбум төгрөгийн нөхөн олговрыг тус компаниудад олгосон байна.

Газрын тосны бүтээгдэхүүний хилийн үнэ:

Огноо	A-80	Үнийн өөрчлөлт		Aи-92	Үнийн өөрчлөлт		Дизель түлш	Үнийн өөрчлөлт	
	Үнэ	\$/тн	Өөрчлөлт	Үнэ	\$/тн	Өөрчлөлт	Үнэ	\$/тн	Өөрчлөлт
2007.10.	728	33	5%	798	36	4.7%	748	74	11.0%
2007.11	750	22	3%	827	29	3.6%	793	45	6.0%
2007.12	831	81	11%	896	69	8.3%	897	104	13.1%
2008.01	835	4	0.48%	896	0	0%	930	33	4%
2008.02	835	0	0.00%	896	0	0%	930	0	0%
2008.03	835	0	0.00%	896	0	0%	930	0	0%
Нийт өөрчлөлт		140			134			256	

Газрын тосны бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнэ:

Огноо	A-80	Үнийн өөрчлөлт		АИ-92	Үнийн өөрчлөлт		Дизель	Үнийн өөрчлөлт	
	Үнэ	₮	Өөрчлөлт	Үнэ	₮	Өөрчлөлт	Үнэ	₮	Өөрчлөлт
2007.10.	890	55	6.6%	1015	30	3.0%	1045	70	7.2%
2007.11	995	105	11.8%	1140	125	12.3%	1155	110	10.5%
2007.12	990	-5	-0.5%	1135	-5	-0.4%	1150	-5	-0.4%
2008.01	990	0	0%	1135	0	0%	1150	0	0%
2008.02	990	0	0%	1135	0	0%	1150	0	0%
2008.03.18	1100	110	11%	1225	90	8%	1315	165	14%
Нийт өөрчлөлт		265			240			340	

Засгийн газраас 2-3 дугаар сарын алдагдал болох 8,8 тэрбум төгрөгийн нөхөн олговрыг олгох боломжгүй гэж шийдвэрлэсэнтэй холбоотойгоор 2008.03.15-нд зах зээлийн үнэ 90-165 төгрөг буюу 8-14%-иар өсгөсөн байна.

Газрын тосны бүтээгдэхүүний өртгийн судалгаа:

2008.03 сарын байдлаархи 1 литр бензин, шатахууны өртөг /үйл ажиллагааны зардал, орлогын татвар, ашиг тооцогдоогүй/									
								2008.04.01, ханш 1173 төгрөг	
№	Үзүүлэлтүүд	А-80		АИ-92		Дизелийн түлш			
		\$	₮	\$	₮	\$	₮	\$	₮
1	Хилийн үнэ (тн/\$)	835.00	979,455.00	896.00	1,051,008.00	930.00	1,090,890.00		
2а	татвар	Гаалийн татвар (5%)		41.75	48,972.75	44.80	52,550.40	46.50	54,544.50
2б		Албан татвар (тонн тутмаас)			20,350.00		25,700.00		2,140.00
2в		НӨТ (10%)			97,945.50		105,100.80		109,089.00
2г		Онцгой албан татвар		38.00	44,574.00	43.00	50,439.00	48.00	56,304.00
2	Нийт татварын зардал		211,842.25		233,790.20		222,077.50		
3а	Төмөр замын тээврийн зардал		7,947.00		7,947.00		7,947.00		
4	1 тн бүтээгдэхүүний өртөг		1,199,244.25		1,292,745.20		1,320,914.50		
4а	Хувийн жин		0.74		0.77		0.84		
4б	1000 кг-ийг литрээр илэрхийлбэл (V=m/нягт)		1,353.18		1,298.03		1,193.32		
5	1 л бүтээгдэхүүний өртөг		886.24		995.93		1,106.93		
6	1 литр бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнэ		1,100.00		1,225.00		1,315.00		
7	1 л бүтээгдэхүүний үнэ, өртгийн зөрүү		213.76		229.07		208.07		

УИХ-ын ТГ-ын Судалгаа шинжилгээ, олон нийтмэй харилцах төв

Нефть бүтээгдэхүүний импортын мэдээ /2008-04-01-ээс 2009 оны 04-28 хүртэл/

2008.04.01-ээс 2008.12.31

Барааны			Тоо хэмжээ	Нэгж үнэ USD /тонн тутамд/	Гаалийн үнэлгээ		Татвар /мян.төг/				
					Мян.ам долл	Мян.төг	гааль	онцгой	Н.Ө.Т	албан	дүн
Код	Нэр	нэгж									
2710	Бензин 90 хүртэл дээш октантай	кг	131018337	1014.1	132866.80	153419339.28	3866258.83	2004860.81	7298089.40	2634110.95	15803320.00
2710	Бензин 90 -ээс дээш октантай	кг	116423306	1069.8	124551.85	144641466.19	3713899.43	2883221.87	7654025.57	2918715.26	17169862.13
2710	Дизелийн түлш	кг	306850600	1142.1	350459.54	405977438.39	8388309.30	7737587.81	15732733.73	648992.53	32507623.37
Нийт бензин дизель		кг	554292243		607878.19	704038243.87	15968467.5 ₆	12625670.4 ₉	30684848.71	6201818.74	65480805.50

2009.01.01-ээс 2009.04.28

Барааны			Тоо хэмжээ	Нэгж үнэ USD /тонн тутамд/	Гаалийн үнэлгээ		Татвар /мян.төг/				
					Мян.ам долл	Мян.төг	гааль	онцгой	Н.Ө.Т	албан	дүн
Код	Нэр	нэгж									
2710	Бензин 90 хүртэл октантай	кг	25922987	484.9	12571.18	18457992.22	916761.74	1412528.81	2117530.63	525389.63	4972210.80
2710	Бензин 90 -ээс дээш октантай	кг	41312710	471.1	19463.15	28437466.83	1421873.34	3052917.52	3396830.00	1056042.32	8927663.18
2710	Дизелийн түлш	кг	72604721	613.9	44568.65	64732269.61	2594154.51	5117011.87	5910794.22	153635.67	13775596.26
Нийт бензин дизель		кг	139840418		76602.98	111627728.66	4932789.58	9582458.20	11425154.85	1735067.61	27675470.25

УИХ-ын ТТ-ын Судалгаа шинжилгээ, олон нийттэй харилцах төв

Газрын тосны бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнийн судалгаа /2008-05-01-ээс 2009 оны 05 сарын 04 хүртэл/

Огноо	А-80		Үнийн өөрчлөлт		Аи-92	Үнийн өөрчлөлт		Дизель тулш	Үнийн өөрчлөлт		
	Үнэ	Үнийн зөрүү	Өөрчлөлт %	Өөрчлөлт %		Үнэ	Үнийн зөрүү		Өөрчлөлт %	Үнэ	Үнийн зөрүү
2008-05-01	1100	0	0	0	1225	0	0	1315	0	0	0
2008-06-01	1100	0	0	0	1225	0	0	1315	0	0	0
2008-07-01	1100	0	0	0	1230	5	0.4	1340	5	1.9	1.9
2008-08-01	1260	160	14.5	14.5	1405	175	14.2	1630	290	21.6	21.6
2008-09-01	1510	250	19.8	19.8	1685	280	19.9	1920	290	17.8	17.8
2008-10-01	1400	-110	-7.3	-7.3	1500	-185	-11.0	1800	-120	-6.2	-6.2
2008-11-01	1300	-100	-7.1	-7.1	1400	-100	-6.7	1600	-200	-11.1	-11.1
2008-12-01	1050	-250	-19.2	-19.2	1140	-260	-18.6	1400	-200	-12.5	-12.5
2009-01-01	1050	0	0	0	1140	0	0	1400	0	0	0
2009-02-21	890	-160	-15.2	-15.2	990	-150	-13.1	1190	-210	-15.0	-15.0
2009-03-01	890	0	0	0	990	0	0	1190	-210	0	0
2009-04-01	1050	160	18.0	18.0	1150	160	16.2	1350	160	13.4	13.4
2009-05-04	900	-150	-14.3	-14.3	1000	-150	-13.0	1100	-250	-18.5	-18.5
Нийт өөрчлөлт	1123.1	-200	-10,8	-10,8	1236.9	-225	-11,7	1426.9	-445	-8,6	-8,6

УИХ-ын ТТ-ын Судалгаа шинжилгээ, олон нийтттэй харилцах төв

Огноо		2008 он										2009 он				
		5 сар	6 сар	7 сар	8 сар	9 сар	10 сар	11 сар	12 сар	1 сар	2 сар	3 сар	4 сар	5 сар		
Барааны нэр	Дэлхийн зах зээлийн үнэ															
	өөрчлөлт															
Гаалийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ															
	өөрчлөлт															
Монголын зах зээлийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ	1100	1100	1100	1260	1510	1400	1300	1050	1050	890	890	1050	810		
	өөрчлөлт	0	0	0	160	250	-110	-100	-250	0	-160	0	160	-240		
Дэлхийн зах зээлийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ															
	өөрчлөлт															
Гаалийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ															
	өөрчлөлт															
Монголын зах зээлийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ	1225	1225	1230	1405	1685	1500	1400	1140	1140	990	990	1150	910		
	өөрчлөлт	0	0	5	175	280	-185	-100	-260	0	-150	0	160	-240		
Дэлхийн зах зээлийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ															
	өөрчлөлт															
Гаалийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ															
	өөрчлөлт															
Монголын зах зээлийн үнэ	Дэлхийн зах зээлийн үнэ	1315	1315	1340	1630	1920	1800	1600	1400	1400	1190	1190	1350	1010		
	өөрчлөлт	0	0	25	290	290	-120	-200	-200	0	-210	0	160	-340		

2008 онд нефтийн бүтээгдэхүүний импортын биет хэмжээ 52,1 мянган тонноор өсч, 1 тонны импортын хилийн дундаж үнэ 705.0 ам доллараас 1053.0 ам доллар хүртэл өсч импортын үнийн нийт дүн 331.0 сая ам доллараар өсчээ. Мөн 90-ээс доош октантай автобензины импортын дундаж үнэ 669.7 ам доллараас 963.3 ам доллар, 90-ээс дээш октантай авто бензиний хилийн дундаж үнэ 719.8 ам доллараас 1015.4 ам доллар хүртэл өсч дизель түлшний нийт импортын хэмжээ 197.3 сая доллараар нэмэгдэж импортын дундаж үнэ 394.3 ам доллараар өссөн байна. 2009 оны 01.01-ээс 04.28 хүртэл импортоор орж ирсэн нефтийн бүтээгдэхүүний хэмжээ дэрх байдалтай байгаа бөгөөд татваруудыг оруулан тооцож нийт дүнгээр нь хүснэгтлэн орууллаа.

Зах зээлд шатахууны жижиглэнгийн үнэ буюу зах зээлийн үнэ, үнийн өөрчлөлтийг 2008 оны 5 сараас 2009 оны 5 сар хүүнгэтээр харууллаа. Хүснэгтээс харахад шатахууны жилийн дундаж үнэ А-80 бензин 1123,1 төгрөг, Аи-92 бензин 1236,9 төгрөг, Дизель түлш 1426.9 төгрөг байна.

